

Сисосва Л.Ю.
*кандидат економічних наук, старший
викладач кафедри банківської справи ДВНЗ
«Українська академія банківської справи
Національного банку України» м. Суми,
Україна*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМНИХ БАНКІВ

Внаслідок збільшення взаємопов'язаності та взаємозалежності національних фінансово-кредитних систем, ускладнення операцій на кредитних ринках і появи нових складних фінансових інструментів проблема фінансового регулювання, в першу чергу, банківської системи постала особливо гостро та змусила фахівців міжнародних регуляторних органів переосмислити принципи ефективного банківського регулювання.

Особливо гостро відчули нездатність протистояти викликам макроекономічного характеру великі фінансові установи. Кредитні деривативи та структуровані кредитні продукти, низькі пруденційні нормативи та вимоги до капіталу, надмірний леверидж, а також взаємозалежність системно важливих банківських установ через ряд складних трансакцій довела неспроможність та недостатність існуючих механізмів регулювання.

Наукова думка щодо визначення системного банку не є однозначною. Вперше дефініцію «занадто великий, щоб збанкрутувати» («too big to fail») було використано в Конгресі США в 1984 році при вирішенні питання банку «Континенталь Іллінойс», який на той час потребував допомоги від держави в розмірі 4,5 млрд. дол. [1, с. 1]. Сучасні науковці визначають системно важливий банк з позиції системних ризиків. При цьому фахівцями МВФ системний ризик розуміється як ризик порушення діяльності всієї фінансової системи з потенційними серйозними негативними наслідками для внутрішнього ринку та реального сектору економіки [2, с. 11]. Спеціалісти Базельського комітету наголошують, що системними банками слід вважати міжнародні фінансові установи, дефолт яких призведе до глобальної системної кризи та матиме негативні економічні наслідки в різних країнах світу [3, С. 15].

На нашу думку, під системним банком слід розуміти банк, діяльність якого може мати негативний зовнішній ефект через створення ситуації, у якій інші банки, а також кредитор та вкладники зазнають збитків через дії цього банку без будь-якої компенсації. Тому доцільно розглядати діяльність таких банків з точки зору рівня збитків у разі дефолту, ніж ймовірності дефолту взагалі. Підтвердженням даної тези є ситуація в Україні в 2008 році. Так, погіршення ситуації на міжнародних ринках капіталу, висока частка недепозитного фінансування, а також несприятливі умови для експортерів щодо збуту продукції стали рушійними силами поширення кризових явищ в банківській системі. І першим таким банком виявився ПАТ Промінвестбанк. Швидке поширення серед клієнтів неправдивої інформації щодо ймовірного банкрутства ПАТ Промінвестбанк призвело до масового відтоку коштів з банку, скорочення обсягів надходжень на рахунки клієнтів банку, а також мало ефект доміно для інших банків України.

Згідно законодавства України ПАТ Промінвестбанк в 2008 році не було

визначено як системний банк. В статті 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність», зазначається, що системоутворюючий банк - банк, зобов'язання якого становлять не менше 10 відсотків від загальних зобов'язань банківської системи [4, с. 1]. Водночас саме неплатоспроможність зазначеного банку мала негативний ефект для інших учасників ринку, зокрема, банків України. Так, одним з непопулярних заходів Національного банку щодо неплатоспроможних банків стало введення тимчасових адміністрацій. За станом на 03.03.2009 року таких банків налічувалось 9, а через три місяці, за станом 01.06.2009 року їх кількість зросла до 14 банків [5].

Враховуючи відсутність системи критеріїв визначення системно важливих банків в Україні, розглянемо, на нашу думку, найбільш повний індикаторний підхід з оцінювання значимості глобальних системно важливих установ, що знайшов своє відображення у новій методології Базельського комітету з банківського нагляду. Так, європейськими фахівцями пропонується визначати системні банки на підставі декількох критеріїв, що згруповані в наступні категорії: транснаціональна діяльність; розмір банку; взаємопов'язаність операцій; заміність, що розуміється як неможливість інших суб'єктів ринку проводити платежі через неплатоспроможний стан окремого банку та складність банківських операцій [3, с. 86].

Підставою для репрезентативного визначення міжнародних системних банків стала необхідність встановлення додаткових пруденційних вимог з боку регуляторів. Нагляд за системно важливими фінансовими установами з позиції фахівців Базельського комітету полягає, в першу чергу, в посиленні здатності абсорбувати збитки в залежності від рівня системної важливості банку через створення додаткового резерву капіталу банку на рівні від 1 до 2,5% від капіталу першого рівня відповідно до рівня системної важливості. Для цього починаючи з 2011 року Радою фінансової стабільності ЄС визначаються світові системно важливі фінансові установи, які з початку 2016 року повинні досягнути відповідності вимогам, пов'язаним з вирішенням проблемних питань.

За станом на 01.01.2013 року визначено 28 глобально важливих банківських установ. Найбільш потужними виявилися американські банки Citigroup та JP Morgan Chase, Deutsche Bank (Німеччина), HSBC (Великобританія) [2].

На нашу думку, жоден з банків України не може бути віднесено до системно важливих банків в глобальному просторі. Але в умовах посилення інтеграційно-конвергентних процесів на фінансових ринках необхідно відмити активність окремих потужних міжнароднобанківських груп в Україні. Тому національним органам, що здійснюють державне регулювання фінансового ринку, особливо ринку банківських послуг необхідно розробити власні критерії оцінки визначення системно важливих банків. Крім того, спираючись на зарубіжний досвід, доцільним є розвиток макропруденційного моніторингу, що включає, в першу чергу, вчасну ідентифікацію системних ризиків банківської системи та попередження розповсюдження негативних ефектів на всіх учасників ринку. В той же час вважаємо, що системні банки потребують додаткових гарантій з боку регулятора щодо звільнення від частини збитків.

Сисосва, Л. Ю. Проблемні аспекти регулювання системних банків [Текст] / Л. Ю. Сисосва // Матеріали XXVII міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 5-6 липня 2013 року). – Львів : Львівська економічна фундація, 2013. – С. 40-41.